

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
05/01598-6 /RVB

2. mars 2006

VEDTAK - DOPINGPRØVER

1. Innledning

Datatilsynet viser til varsel om vedtak datert 6. desember 2005 knyttet til dopingprøver ved treningssenteret. Antidoping Norge har i brev av 12. januar 2006 gitt kommentarer til varselet. Skullerud Sport Senter slutter seg til Antidoping Norges kommentarer i brev 20. januar 2006.

På bakgrunn av kommentarene fra Antidoping Norge har Datatilsynet vurdert saken på nytt, men ikke funnet å kunne fravike vårt varsel om vedtak.

Antidoping Norges merknader pkt 2 og 3 omtales nedenfor. Datatilsynet har også merket seg Antidoping Norges øvrige kommentarer, men da disse ikke har vært avgjørende for vedtaket, omtales ikke disse nærmere her.

2. Formålet med dopingtester

Datatilsynet vil innledningsvis knytte noen kommentarer til formålet med dopingtester som sådan da dette er det overordnede temaet i saken og bakgrunnen for at tester ønskes gjennomført.

Tilsynet legger til grunn at det er to hovedhensyn som gjør at dopingmisbruk er uønsket i samfunnet:

- Dopingmidler vil kunne gi utøvere et konkurransefortrinn.
- Doping kan være helseskadelig.
- I tillegg er det antatt at misbruk av enkelte dopingmidler kan bidra til økt voldsbruk, men denne årsakssammenhengen er noe usikker, jf rapporten "Androgene-anabole steroider og vold" utarbeidet desember 2003 av en arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet.

Her går det etter Datatilsynets oppfatning et vesentlig skille mellom idrettsutøvere på høyere nivåer og de rene mosjonister. For toppidrettsutøvere er begge de førstnevnte hensyn relevante, selv om fokus i særlig grad er rettet mot hensynet til konkurranse på like vilkår. For mosjonister er hensynet til å sikre konkurranse på like vilkår i mye mindre grad til stede, selv om dette vil variere avhengig av hvilket nivå det eventuelt konkurreres på. For brukere av treningssentre utenfor den organiserte idretten er konkurransehensynet ikke til stede. Her vil dopingtester eventuelt måtte begrunnes i de mulige helseskadelige effektene av dopingbruk.

3. Dopingtester på treningsentre

Uforholdsmessig inngrep

Etter Datatilsynets vurdering er dopingtester av mosjonister på treningsentre for ovennevnte formål et uforholdsmessig inngrep i den enkeltes privatsfære, og dermed i strid med de prinsipper som ligger til grunn for personopplysningsloven § 11 d jf også art 6 i personvern direktivet (95/46/EF). Lovgiver har hittil ikke funnet å ville forby erverv og bruk av dopingmidler, jf straffeloven § 162 b. På linje med inntak av andre potensielt helseskadelige stoffer eller andre risikofylte aktiviteter som heller ikke er forbudt, må det spørres om ikke den enkelte selv er nærmest til å vurdere hvilke risiki han bør få løpe.

Etablert praksis viser at Datatilsynet sjelden griper inn i forhold til behandling av personopplysninger som bygger på den enkeltes samtykke. Etter Datatilsynets syn er imidlertid samtykke prinsipielt sett et lite egnet grunnlag for gjennomføring av dopingtester, jf nedenfor. At ordningen etter sitt innhold først og fremst treffer presumptivt dopingfrie mosjonister, bidrar til en ytterligere forsterkning av misforholdet mellom de personvernulemper som påføres og det tiltak som iverksettes.

Nærmere om samtykke

For at et samtykke skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert, jf definisjonen i personopplysningsloven § 2 nr 7. Dessuten må det være forholdsmessighet mellom det tiltak (inngrep) en ønsker å iverksette og de ulemper enkeltindividet vil bli påført ved gjennomføringen. I den vurdering som gjøres skal den behandlingsansvarlige alltid anvende det tiltak som er minst inngripende overfor enkeltindividet.

Kravet til et frivillig samtykke innebærer at det enkelte medlem selv har kontroll med hvorvidt vedkommende vil la seg teste. Som nevnt i varselet om vedtak, har det etter vårt syn formodningen mot seg at man går inn på en slik avtale når man uten noen form for konsekvenser kan avstå. Testene vil dermed ikke treffe målgruppen. Antidoping Norges kommentarer til dette punktet synes å tilbakevise denne antakelsen. Det vises her til at det av 31 gjennomførte tester, viste 6 prøver seg å være positive, noe som gir en treffprosent på nær 20%. Datatilsynet er enig i at dette kan indikere at enkelte medlemmer vil avlegge positiv test selv om antidopingprogrammet er basert på frivillighet. Uavhengig av antall positive prøver pr dags dato, ser Datatilsynet det likevel som uheldig å innføre et system for dopingtester som ikke kan fange opp dem som bevisst ønsker å unngå testing nettopp fordi de benytter dopingmidler. Tallmaterialet er også svært lite slik at det ikke kan trekkes sikre konklusjoner her. Det er også slik at de aktuelle testene er gjennomført i en tidlig fase av programmet. Datatilsynet har ved tilsynsbesøk kunnet konstatere at enkelte sentre i oppstartfasen fremla ordningen som obligatorisk for medlemmene. Tilsynet har i tillegg mottatt telefoniske henvendelser om dette. Det kan derfor spørres om de som har testet positivt faktisk har gått inn på avtalen på tilstrekkelig informert og reelt frivillig grunnlag.

Videre betyr kravet til frivillighet at et samtykke skal kunne trekkes tilbake på ethvert tidspunkt. Denne muligheten bidrar ytterligere til å undergrave kontrollenes effekt i forhold til målgruppen.

Samlet sett harmonerer disse grunnkravene til et samtykke svært dårlig med den funksjon dopingprøver etter sin art er ment å ha, nemlig å kontrollere og avdekke bruk av

dopingmidler. Slik Datatilsynet ser det er det svært tvilsomt om de rammevilkår testene skal gjennomføres innenfor sikrer at målgruppen treffes.

Forebyggende effekt

Antidoping Norge peker videre på relevant faglitteratur som bekrefter at forebyggende arbeid har effekt når det knyttes til mulige sanksjoner. Datatilsynet utelukker ikke at dopingprøver har en slik preventiv effekt, men legger til grunn at det her går et klart skille mellom toppidrettsutøvere og mosjonister. Doping er etter sin art ment å være prestasjonsfremmende. Datatilsynet antar at mulig bruk av dopingmidler er langt mer nærliggende for utøvere med hovedfokus på gode resultater enn for den store hovedtyngden av mosjonister som trener mer eller mindre jevnlig for å holde seg i brukbar form. Datatilsynet legger derfor til grunn at muligheten for å bli utsatt for dopingtester eventuelt har en betydelig større preventiv effekt for den førstnevnte gruppen enn for den "alminnelige" mosjonist.

4. Datatilsynets avsluttende kommentarer

Datatilsynet vil avslutningsvis bemerke at vi ser nødvendigheten av å bekjempe misbruk av dopingmidler og støtter i utgangspunktet det arbeidet som gjøres, både innenfor aktuelle treningsmiljøer og av Antidoping Norge på dette området.

For Datatilsynet er det imidlertid et overordnet og prinsipielt spørsmål om hvilke midler og metoder som skal kunne benyttes i denne sammenheng, herunder hvilke målgrupper som bør være aktuelle for dopingtester.

Tall fra Tollvesenet viser en kraftig økning i beslag av dopingmidler. Datatilsynet erkjenner nødvendigheten av å fokusere på dopingmisbruk også utenfor den organiserte idretten og ser at treningsentre er et nærliggende nedslagsfelt. Det samme vil imidlertid kunne sies om for eksempel skoler, ungdomsklubber og arbeidsplasser. Datatilsynet vil ikke finne det akseptabelt at det gjennomføres dopingtester av enhver som måtte samtykke til det.

Innenfor den organiserte idretten vil det være flere andre hensyn som gjør seg gjeldende. Her vil for det første formålene med dopingtester være flerdelt, jf innledningsvis. For det andre har idretten et eget rammeverk som gir nærmere føringer for gjennomføring og etterfølgende håndtering av dopingsaker. Videre er Norge forpliktet av internasjonale avtaler med hensyn til dopingtester innen idretten. Den enkelte idrettsutøver vil også i større grad være kjent med hvilke regler som gjelder for dopingbruk og de hensyn som ligger til grunn for disse. Særlig gjelder dette innenfor toppidretten. Etter Datatilsynets syn vil en toppidrettsutøver måtte være beredt til å tåle større inngrep i sin personlige integritet enn det som kan aksepteres for mosjonister. Utenfor toppidretten gjør disse hensynene seg ikke i like stor grad gjeldende. Etter Datatilsynets vurdering må det derfor settes krav til legalitet dersom dopingtester skal gjennomføres utenfor den organiserte idretten.

Datatilsynet finner det nødvendig at lovgiver trekker den nærmere grensen for dopingtester utenfor den organiserte idretten. Det vises i denne sammenheng til politiloven § 24 c fjerde ledd hvor det fastslås at studenter ved Politihøgskolen plikter å avlegge dopingprøve etter nærmere bestemte regler.

5. Konklusjon:

De problemene den aktuelle ordningen har til hensikt å løse, må etter Datatilsynets mening ses i en større samfunnsmessig sammenheng. Datatilsynet ser i denne saken et behov for lovgivers gjennomgang og politisk engasjement med tanke på utforming av regler som styrker muligheten for å beholde dopingfri idrett og aktivitet i Norge samtidig som grunnleggende personvern hensyn og rettssikkerhet ivaretas.

Datatilsynet fastholder at dopingtester ved treningssenteret, slik antidopingprogrammet nå er lagt opp, må anses som et for inngripende og lite egnet virkemiddel til at personvernulempene ved testene oppveies. Tiltaket vil ikke være tilstrekkelig og relevant (herunder forholdsmessig) i forhold til formålene som begrunner tiltaket, jf personopplysningsloven § 11 d.

De inngåtte avtalene med medlemmer som har samtykket til å la seg teste vil dermed ikke lenger være nødvendig å behandle i virksomheten. Disse skal derfor slettes, jf personopplysningsloven § 28 første ledd.

6. Vedtak :

Datatilsynet fatter med hjemmel i personopplysningsloven § 46 følgende vedtak:

1. Dopingtester av treningssenterets medlemmer skal opphøre, jf personopplysningsloven § 11.
2. De inngåtte avtalene med medlemmer som har samtykket til å la seg teste skal slettes, jf personopplysningsloven § 28.

7. Klageadgang

Datatilsynet gjør oppmerksom på at dette vedtaket kan påklages til Personvernemnda i medhold av personopplysningsloven § 42 fjerde ledd, jf. forvaltningsloven § 28. En eventuell klage må fremsettes for Datatilsynet innen tre uker etter at de ble underrettet om dette vedtaket.

Med hilsen

Georg Apenes
direktør

Rune Vidar Bråthen
rådgiver

Kopi: Antidoping Norge
 Norges Treningssenter Forbund